

Ďurech Miroslav

ÚPOLOVÉ ŠPORTY NA OLYMPIJSKÝCH HRÁCH

Najvýznamnejšie vsegrécke hry, ktoré boli usporiadané od roku 776 pr.n.l. každé štyri roky na počesť boha DIA, mali okrem iných športov vo svojom programe päťboj – PENTATLON zaradené zápasenie – PALÉ. Neskoršie bolo zaradené zápasenie päšťami – PYGMÉ a tiež zápasenie podobné dnešnému voľnému štýlu – PANKRATION. Tieto disciplíny sa udržali v programe olympijských hier až do ich ukončenia roku 394 n.l.

V období starovekých – antických olympijských hier malo zápasenie svoje postavenie. Boli vyhodnocovaní najlepší zápasníci, medzi ktorých patrili LEONITIKIS z Messeny, SÓSTRATES zo Sikyónu, ASTYDAMAS, AIGNON, DIOXYPPPOS. Boli to svalnatí borci veľkou hmotnosťou, silnými pažami a veľkými päšťami. Mali široký hrudník, ploché brucho a nohy umožňujúce rýchly odraz a pevný postoj na klzkom zápasišti. Celogrécky a neskoršie i celosvetový ohlas si získal zápasník MILÓN KROTÓNSKY /6.stor.pr.n.l./, ktorý 7 krát zvíťazil v Olympii, 7 krát na hrách pýtijských v Delfách, 10 krát na hrách isthmických a 9 krát na hrách nemejských. O jeho úspešnosť sa pričínili i jeho tréner PHYTAGORAS zo Samu, ktorý vplýval na Milóna, aby vedel využiť svoju silu v spojení so získaním vedomostí štúdiom v jeho škole. Už tu spoločne mali rozplánovaný a prepracovaný systém prípravy – tréningu. Okrem telesnej prípravy kládli dôraz na rozvoj techniky a taktiky zápasenia. Milón prísne dodržiaval pravidlá životosprávy a diету a absolvoval prípravu s postupne narastajúcou záťažou.

V ďalšom období sa objavovali ďalší a ďalší jedinci, ktorí v úpolových športoch zaradených do programu starovekých i novovekých olympijských hier dosahovali vynikajúce výsledky nielen na olympiádach, ale najviac na svetových a kontinentálnych majstrovstvách.

Význam a vplyv úpolových športov na harmonický rozvoj jedinca si uvedomili už v období antických olympijských hier. A tak v roku 708 pr.n.l. na XVIII. OH bol do ich programu zaradený PENTATLON – päťboj, v ktorom finálnou disciplínou bolo zápasenie.

O dvadsať rokov neskoršie v roku 688 pr.n.l. na XXIII.OH bolo do programu zaradené PYGMÉ - box. Na XXXIII.OH v roku 648 pr.n.l. bol zaradený do programu OH PANKRATION – zápasenie s boxom. V ďalšom období usporiadania OH ich program bol len modifikovaný s doteraz zaradenými športami.

V olympijskom programe súťaže v pentatlone a špeciálnych pretekoch v zápasení, boxe a pankratione sa uskutočňovali na 5 deň. Známi víťazov boli z 83. OH /448 pr.n.l./ bratia z ostrova Rhodos AKUSILAO, ktorý zvíťazil v boxe a víťaz v pankratione DAMAGETES, ktorí boli synovia slávneho boxéra DIAGORA. V tomto období /4.stor.pr.n.l./ vzniká určitý spôsob profesionalizmu, ktorý do popredia posúva záujem hlavne o zápasenie, box a pankration, čo zvýšilo záujem o tieto športy.

Po dlhej nečinnosti o olympijské hnutie prichádza francúzsky pedagóg, historik a športový funkcionár P.de F.de COUBERTIN /1863-1937/ s myšlienkou obnovenia olympijských hier. Sám bol propagátorom helénskej kultúry, športu a telesnej výchovy a aktívnym športovcom okrem iného v boxe a šerm. V roku 1892 navrhol obnovenie OH ako prostriedku k výchove mládeže a k upevneniu mieru. Z jeho iniciatívy sa od 16. do 25.6.1894 zišiel I.Olympijský kongres v Paríži, ktorý rozhodol o obnovení olympijských hier.

Do programu novodobých OH sa dostávajú aj úpolové športy – zápasenie, box a šerm. Na OH 1964 ako ukázkové športy sa predviedlo BUDO – kyudo, sumo, kendo. Do programu

bolo zaradené džudo a po ukázkovom predvedení taekwonda na OH 1988 bolo zaradené do programu OH 2000. O začlenenie usiluje KARATE, hoci je zaradené medzi olympijské športy, no nie zaradené v programe OH.

Z prvopočiatku hlavnými aktérmi boli len muži, neskoršie sa do súťaží začali zapájať i ženy. Od I.OH v Aténach roku 1896 sa ich zúčastňovali v rôznych výpravách či už Rakúsko-Uhorska do roku 1918, Československa do roku 1992 a nakoniec Slovenskej republiky od roku 1993 aj občania slovenskej národnosti – Slováci.

Olympijskú poctu štartovať na OH 1908 v Londýne mal aj Juraj LUNTZER /23.8.1886-? 1944/ i ako zápasník v gréckorímskom štýle, kde prešiel len kvalifikáciou.

Do výpravy Československa na OH 1924 do Paríža boli prvý raz nominovaní aj športovci zo Slovenska, medzi ktorými bol Alexander BÁRTA / ? 1892-? 1945/šermiar šabl'ou, ktorý sa pričínal o 4. miesto družstiev v šerme šabl'ou. Na OH 1936 v Berlíne štartoval Jozef HERDA /21.4.1910-4.10.1985/ v gréckorímskom štýle zápasenia v hmotnosti do 66 kg, kde získal striebornú medailu! Boxerista Rudolf KUS /23.2.1915- ? / v hmotnosti nad 79,38 kg vypadol hneď v I.kole a podobne šermiar šabl'ou Jozef BENEDIK / 10.3.1898- ?/ v jednotlivcoch sa prebojoval do 2.kola a v družstvách len do kvalifikácie. Na OH 1948 v Londýne štartoval v boxe v hmotnosti do 67 kg Július TORMA /7.3.1922-23.10.1991/, ktorý vybojoval zlatú olympijskú medailu! Olympijské hry v roku 1952 v Helsinkách priniesli zmeny v hmotnostných kategóriach v boxe, ktoré boli rozšírené o dve hmotnosti.Veľký úspech vybojoval práve v boxe Ján ZACHARA /27.8.1928/ v hmotnosti do 57 kg, kde získal zlatú olympijskú medailu! Július TORMA v hmotnosti do 67 kg sa prebojoval do 3.kola. Dobre si počíňal aj zápasník v gréckorímskom štýle Mikuláš ATHANASOV /28.11.1930/, ktorý získal bronzovú olympijskú medailu! Na ďalekú cestu na OH 1956 do Austrálie – Melbourne sa dostali z úpolových športov len boxer Ján ZACHARA v hmotnosti do 57 kg, ktorý sa prebojoval do štvrt'finále a Július TORMA v hmotnosti do 75 kg, ktorý sa dostal do 2.kola.V Ríme na OH 1960 dobre sa umiestnil zápasník v gréckorímskom štýle Vojtech TÓTH /16.11.1938/, ktorý v hmotnosti do 62 kg vybojoval 6. miesto. Jozef TORE /16.11.1938/ v boxe v hmotnosti do 60 kg v 1.kole vypadol. Na OH 1968 v Mexicu štartoval len boxer Vojtech STANTIEN /15.1.1939/ v hmotnosti do 60 kg, ktorý skončil v 1.kole.V doterajších posledných OH sme nemali zastúpenie v šerme žien, čo sa pretrhla šermiarka-fleuretistka Katarína RÁCZOVÁ-LOKŠOVÁ /3.10.1950/, ktorá v súťaži jednotlivkyň vo fleurete vybojovala 11. miesto. Do Montrealu na OH 1976 odcestoval zápasník vo voľnom štýle Dan KARABÍN /18.2.1955/, ktorý v hmotnosti do 74 kg bol zranený a súťaž nedokončil. A šermiarka Katarína RÁCZOVÁ-LOKŠOVÁ v súťaži jednotlivkyň vo fleurete sa prebojovala do semifinále. Olympijské hry 1980 v Moskve boli úspešné, veď zápasníci vo voľnom štýle Dan KARABÍN v hmotnosti do 74 kg a Július STRNISKO /6.8.1958/ v hmotnosti do 100 kg získali bronzové olympijské medaile! Podobne boxér Ján FRANEK /14.4.1960/ v hmotnosti do 71 kg získal tiež bronzovú olympijskú medailu! Boxér Miroslav PAVLOV /22.8.1956/ v hmotnosti do 67 kg ostal v 1.kole. Lepšie sa darilo šermiarke Kataríne RÁCZOVEJ-LOKŠOVEJ v šerme fleuretom jednotlivkyň, kde vybojovala 7 miesto.Na OH 1988 v Soule zápasník vo voľnom štýle Jozef LOHYŇA /13.4.1963/ vybojoval v hmotnosti do 82 kg bronzovú olympijskú medailu! V gréckorímskom štýle si dobre počíňal Tibor JANKOVICZ /20.9.1960/, keď v hmotnosti do 52 kg vybojoval 6. miesto. Ostatní slovenskí zápasníci nemali športové šťastie. Voľnoštyliar Jozef SCHWENDTNER /1.7.1963/ v hmotnosti do 57 kg sa dostal do 2.kola, Július STRNISKO v hmotnosti do 100 kg nepostúpil zo skupiny a Miroslav LUBERDA /18.12.1963/ v hmotnosti do 130 kg zostal v 2.kole. Podobne ani Dušan MASÁR /4.6.1962/ zápasník v gréckorímskom štýle v hmotnosti do 100 kg zostal v skupine. Z našich boxerov sa najďalej prebojoval do štvrt'finále Peter HRIVŇÁK /6.5.1965/ v hmotnosti nad 91 kg.Michal FRANEK /18.1.1967/ v hmotnosti do 71 kg sa preboxoval do

3.kola a Rudolf GAVENČIAK /7.2.1965/ v hmotnosti do 91 kg vypadol už v 2.kole. V poslednej spoločnej olympijskej výprave Československa sa zúčastnili slovenskí športovci v roku 1992 na OH v Barcelone. Tu zápasník vo voľnom štýle Jozef LOHYŇA v hmotnosti do 82 kg vybojoval 5. miesto. Ďalší voľnoštyliar Jozef PALATÍNUS /8.8.1969/ v hmotnosti do 90 kg sa neprebojoval zo skupiny. Podobne ani Milan REVICKÝ /20.5.1965/ v hmotnosti do 74 kg nemal športové šťastie a zostal len v skupine, taktiež Juraj ŠTECH /25.4.1968/ v hmotnosti do 130 kg. Dobré sa darilo boxerom, keď o 5.-8. miesto sa so súpermi delil Peter HRIVŇÁK v hmotnosti nad 91 kg a tiež Vojtech RUCKSCHLOSS /14.3.1969/ v hmotnosti do 91 kg. Stanislav VAGASKÝ /16.8.1974/ v hmotnosti do 51 kg a Michal FRANEK v hmotnosti do 75 kg skončili súťaž už v 1.kole. Do programu týchto OH bolo zareadené i džudo žien, kde nás reprezentovala Miroslava JÁNOŠÍKOVÁ /28.4.1969/, ktorá v hmotnosti do 61 kg obsadila 9. miesto.

Presne po sto rokoch od prvých olympijských novodobých hier sa športovci celého sveta stretli na OH 1996 v Atlante. Tu mali športovci Slovenskej republiky premieru. Medzi 71 športovcami si miesta vybojovali aj naši úpoloví športovci. Dobré umiestnenie vybojoval skúsený voľnoštyliar-zápasník Jozef LOHYŇA, pomaly už žijúca legenda našo zápasenia. Za svoju úspešnú kariéru bol vlajkonosičom nielen na OH v Barcelone ale aj tu v Atlante! K získanej bronzovej medaile z OH v Soule 1988, piatemu miestu z OH v Barcelone 1992, vybojoval na tejto olympiáde štvrté miesto v hmotnosti do 90 kg! Ďalším voľnoštyliarom sa už tak nedarilo. Roman KOLLÁR /22.9.1974/ v hmotnosti do 52 kg sa prebojoval do 3.kola. Radion KERTANTI /9.1.1971/ v hmotnosti do 74 kg tiež bojoval do 3.kola a Milan MAZÁČ /22.9.1968/ v hmotnosti do 100 kg zápasil do 2.kola. Trochu športového šťastia mal boxer Gabriel KRÍŽAN /10.2.1976/, ktorý v hmotnosti do 54 kg sa prebojoval do osemfinále a Peter BALÁŽ /13.1.1974/ v hmotnosti do 48 kg zabojoval len v 1.kole. O športový úspech bojoval aj džudista Semír PEPIC /25.9.1972/ v hmotnosti do 95 kg, kde sa prebojoval do 2.kola. Bez úspechu bojoval v 1.kole Marek MATUSZEK /28.9.1972/ v hmotnosti do 60 kg. Do d'alekej Austrálie na OH v Sydney 2000 olympijská výprava zahrňovala päť voľnoštyliarov, z ktorých Štefan FERNYAK /1.6.1973/ v hmotnosti do 63 kg vybojoval ôsme miesto. V silnej konkurencii zabojoval Radion KERTANTI v hmotnosti do 76 kg, keď obsadil 15. miesto. Podobne Peter PECHA /16.11.1975/ v hmotnosti do 130 kg vydrel so zranením 16.miesto. Pomerne úspešný mladý zápasník Andrej FAŠÁNEK /1.12.1979/ v hmotnosti do 58 kg sa umiestnil medzi skúsenými borcami na 17.mieste. Nezvládnutie nadváhy u Milana MAZÁČa v hmotnosti do 97 kg bolo veľkým sklamaním pre naše zápasenie, nakoľko nemohol nastúpiť do súťaže! Do výpravy bol zaradený aj džudista Marek MATUSZEK /28.9.1972/, ktorý v hmotnosti do 60 kg vybojoval 9.miesto. Atény miesto vzniku novodobých olympijských hier privítalo vo výprave Slovenskej republiky na OH 2004 aj úpolových športovcov. V džude na tatami nastúpil Jozef KRŇAČ /30.12.1977/ v hmotnosti do 66 kg, ktorý povedal o svojom účinkovaní :“Som maximálne spokojný. Prišiel som sem s cieľom vyhrať prvý súboj a potom ísť od zápasu k zápasu. Mám striebro.“ Jeho umiestnenie bolo prekvapením, i keď v kútiku duše ho džudisti očakávali! Zoltán PÁLKOVÁCS /6.8.1981/ v hmotnosti do 100 kg už toľko športového šťastia nemal, nepostúpil z 1.kola. V histórii samostatnej účasti Slovenska na OH reprezentoval prvýkrát zápasenie v gréckorímskom štýle Attyla BÁT KY /21.1.1973/ v hmotnosti do 84 kg, kde vybojoval 10.miesto. Zápasník vo voľnom štýle Peter PECHA v hmotnosti do 96 kg, po neprajnosti rozhodcov, vybojoval 12.miesto. Štefan FERNYAK v hmotnosti do 66 kg v silnej konkurencii sedemnástich medailistov z ME, vybojoval 16.miesto.

Prezentovaných športovcov na olympijské súťaže doprevádzali tréneri a v mnohých prípadoch jednotlivé federácie úpolových športov delegovali na olympijské súťaže rozhodcov medzinárodných tried zo Slovenska.

V súčasnosti môžeme konštatovať, že úpolové športy majú svoje opodstatnené miesto v olympijských výpravách. Veď vo všetkých týchto športoch naši borci získavajú medaile i dobré umiestnenia na MS i ME. Dúfame, že naši mladí športovci nepoľavia v príprave, a že si vybojujú miestnky na OH 2008 v Pekingu.

Literatúra :

1. Demetrovič, E. a kol.: Encyklopedie tělesné kultury. I.,II. Olympia Praha, 1988
2. Fassati, M. a kol. : Malá encyklopedie olympijských her. Olympia Praha, 1981
3. Grexa, J. a kol. : Olympijské hnutie na Slovensku. Q 111 Bratislava, 1996
4. Grober, F. : Zápasenie na Slovensku I.-VI. EURO RSCG Artmedia, Bratislava, 2000-2003
5. Kotrba, J. : Zlato stříbro bronz. Práce Praha, 1977
6. Kruseová, B.a kol. : Kronika olympijských her 1896-1996. Fortuna Print Bratislava,1996
7. Machajdík,I. A kol. : 100 rokov zápasenia na Slovensku. SPN Bratislava, 2004
8. Petrov, R. : La lutteolympique a travers les millenaires. FILA Lausanne,1993
9. Petrov, R. : 100 yeares of olympic wrestling. FILA Lausanne, 1997
10. : Ročenky OH 1988, 1992, 1996, 2000, 2004.

Autor príspevku :

Ďurech Miroslav, Slovenský zápasnícky zväz, Bratislava